

Ciudadáns:

Indagaren lo procés de la civilisació la part que li prenen sos principals factors es un estudi importantíssim y altament interessant. Ell nos mostra com la humanitat fa sa via, los progressos que ha realisat, los entrebanchs que l'han detinguda, las utopías que l'han desviada, lo cóm y perquè del desarrollo de la mateixa.

L'home forma part de la humanitat, y per aixó l'atreu y l'interessa tal estudi. No solament porque es autor d'aquest drama tant interessant; no solament porque li dona á coneixer la lluyta de la vida humana 'n las diferentas épocas passadas, sinó porque 'n treu profitosas ensenyansas; ensenyansas que son com lo faro que l'ilumina 'n l'incert y tenebrós camí de la vida; son com lo guía experimentat que al mateix temps que li ensenya la manera d'aprofitarse y salvar si convé tots los elements civilisadors que las etats passadas li han llegat, lo conduhirá dret y segur vers lo recte camí del Progrés; d'aquesta idea noble y generosa, redimida ab la sanch de milions de mártirs, sacrificats pèl despotisme més crudel y las ambicions més desenfrenadas, y santificada y adorada 'n lo cor del poble com apeteixament sublim que 'l portará á la realisació completa del seu ideal; d'aquest hermós ideal que enclou: Ciencia, Justicia, Llibertat y Progrés.

Mes en l'estudi del procés de la civilisació no tots los homes de saber van acordes. Uns donan més importancia á un element, altres á un altre.

Estudiarho aixís, es estudiarne una part, an sol element. Es com si per coneixer á un individu, estudiessim un sol element dels tres que 'l componen. L'estudi fora incomplert, no donaria una idea exacte d'aquella individualitat.

L'individu consta de tres elements, com hem dit: un qu' es la vida orgánica, altre la vida moral y l'altre la vida ideal. La vida orgánica del individu es la vida física, la vida del cos: menjar, veure, tenir calor, estar malalt. La vida moral es la vida social é histórica del individu: relacions d'amistat, fets de la infancia, de la joventut; historia vulgar si 's vol, pero al fi historia. La vida ideal son los desitjos y las esperansas: lo pobre esperant una época venidera pera lograr l'amellorament de posició; lo rich per adquirir més fortuna; lo jove esperant l'amor

de sa promesa. Ideal raquílich, las més de las vegadas, pero ab aquest ideal tan estret, passa la vida sempre ab tendencia á progressar.

Donchs bè, la humanitat es un individu més gran y ab més complicacions, y fa sa via baix lo domini de aquestos tres elements; elements que com hem dit son: vida orgánica 'n que hi domina la evolució; vida histórica y social en que ab preferencia hi domina la civilisació; y vida ideal qual lley principal es lo progrés.

Veus aqui de quina manera 'ls tres grans conceptes d'evolució, civilisació y progrés se completan y constituheixen tres aspectes essencials de la vida del individu y del género humá; y per aixó la societat humana pot compararse baix un aspecte ab un organisme que 's desarrolla; baix un altre aspecte ab un home 'n gran que ab lo contacte ab los demés se civilisa; y baix un altre aspecte com un esperit immortal, que replegantse sobre si mateix constantment progressa.

Ara bè; si considerém á la humanitat baix lo primer aspecte ó sigui 'l de la vida orgánica veyém que, com á tal organisme, se desarrolla y passa per las mateixas lleys fatals y necessarias que dominan á la naturalesa, y que han sigut posadas en evidencia pèls naturalistas; y que per lo tant aquestas lleys s'extenen dintre de certs límits y temperaments á la societat humana, y que per aixó entre aquesta y la naturalesa existeix una reciprocitat constant y no interrompuda d'accions y reaccions; d'aquí que aquella sent la influencia de las rasses, la diversitat de climas, configuració dels paisos y classes de terreno, sofreix la transmissió hereditaria, y está subjecte á la lley denominada de la seelecció, en virtut de la qual l'organisme s'elabora d'una manera lenta y gradual.

Considerant, donchs, á la civilisació baix aqueix aspecte la veyém subjecte á la preponderant influencia del medi físich, es á dir, de lo que 'n podriam dir l'escenari histórich, y es més preponderant aquesta influencia 'n las épocas del home primitiu.

La configuració dels paisos, la extensió y manera de ser del litoral ó siga costas apropiadas pèl tráfic dels barcos; la longitut y amplada dels rius, útils pera la navegació; un clima favorable, las classes del terreno, segóns que sigui fértal ó estéril; las riquesas naturals